

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՄԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՅԻՍ 1877

ԹԻԻ 4067

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կայսերական կառավարութիւնն և օսմանեան ժողովուրդն հայրենասիրական ջերմեանդու-
թեամբ կըշարունակեն ամեն ջանք 'ի գործ
դնել 'ի պաշտպանութիւն հայրենեաց : Թէ
Մահմէտական և թէ ոչ մահմէտական օսման-
եան ընտանիք թուրքիոյ , յորմէ հետէ զօրու-
թեամբ նորահաստատ Մահմանդ րութեան հա-
ւասար իրաւունք ստացան և միեւնոյն հայրեն-
եաց զաւակը ճանչուեցան , յօժարամիտ կաշխա-
տին թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս նպաս-
տամտոյց լինել օսմանեան կայսերական զօրա-
բանակին , որ զյարձակումն թշնամոյն քաջա-
բար կարգիլէ Ասիոյ մէջ և Դանուբի վերայ :
Ստոյգ է թէ Ռուսիոյ կայսեր 'ի տեսարանն
պատերազմին հասանելն՝ պիտի չտապէ զինուո-
րական դէպքերը , բայց միեւնոյն դէպքերն
կրնան աւելի զմահմանափակ դրութիւնն Ռու-
սաստանեան պատերազմին . դրութիւն՝ զոր
կտանգի մէջ կընդեն Ռուսիանիւր անկախութեան
յօժարամտութիւնն և խռովայոյզ շարժումն՝ որ
կրտեսնուի Սերպիոյ մէջ : Արդէն , ըստ ՄԷՄՈ-
ՐԻԱՆ ՏԻՐԱՆՈՒՄԻԻ լրագրոյն , Լոնտոնի և վէն-
այի դահլիճքն համաձայնեան են մէջերն 'ի վե-
րայ ոճոյն բողոքագրոյն , զոր պիտի յաղարկեն
Ռուսիոյ կառավարութեան վասն հրատարակման
անկախութեանն Ռուսիանիւր :

Ինչպէս յայտնի է , Մեծին—Բրիտանիոյ ներ-
քին գործոց նախարար սըր Նորտքոթ յանցե-
րումն պաշտօնապէս զրուցեց երեսփոխանական
ժողովոյն մէջ թէ Անգլիան պատրաստ է գոր-
ծելու նոյն օրն՝ յորում վնաս մի պիտի հասնի
իւր օգտին 'ի Հնդհաստան : Ձկնի այս յայտա-
րարութեան՝ երկրպագութիւն չմար թէ 'ի դիպ-
ուածի որ Ռուսք սպառնան աղատութեան
Շուէզի ջրանցից , կամ որեւէ սպառնալիք ընեն

ընդդէմ անգլիական օգտին 'ի կողմանէ Պարս-
կաստանի , (օրինակի համար կարսի և Կարնոյ
տիրերոյ) , յայնժամ Անգլիոյ կառավարութիւնն
զօրաւոր հարուածով մի պիտի պատասխանէ ,
մէկ կողմ ձգելով զէջըքութիւնն : Այո , Անգ-
լիոյ օգուտներն , իւր պատիւն և իւր իրաւ-
ունքն պիտի պաշտպանեն զինքն 'ի գործ դնել այս
ժանր որոշումը : Այսու ամենայնիւ կըհաւատան
թէ 'ի մասին այս ինչոյն զիւրանալիտական
բանախօսութիւնք կըլինին Մեծին—Բրիտանիոյ
և Ռուսիոյ կառավարութեանց մէջ . և թէ ար-
դէն բարեկամական համաձայնութիւն մի հաս-
տատուեր է մէջերն թէ վասն ջրանցից Շուէզի
և թէ վասն Կ. Պօլսոյ . որոց գէտ՝ յարձակումն
ուղղակի ֆնաս պիտի պատճառէ անգլիական
օգտին , զորս Ռուսիոյ կայսրն իւր պաշտօնական
նախկին յայտարարութեանց մէջ խտացեալ էր
անֆնաս պահել : ԼԱ ԿԱՅԼԻՍ ՏԸ ՔՕԼՈՅՆ անուն
օրագիրն կըսէ թէ Անգլիան Լօֆթիւս Լորտին
միջոցաւ , որ իւր դեսպանն է 'ի Բեզէքսպուրի
յատկապէս ծանուցած է Ռուսիոյ կառավարու-
թեան զայլեայլ կէտերը՝ որոցմէ ֆնաս կրնան
ժաղիլ անգլիական օգտին Արեւելքի մէջ :

Հեռագիրն նշանաւոր յաղթութիւն մի կը-
ծանուցանէ , զոր օսմանեան կայսերական զօրքն
լրեր են Ռուսաց վերայ 'ի Ձերքէզտան ձիւ
բերդին մօտ : Ռուսերն չկրնալով դէմ դնել
օսմանեան զօրաց բուռն յարձակմանը՝ պարտա-
ւորեցան փախչիլ և 'ի ձիւ բերդն ապաստանիլ
600ի չափ մեռեալ և վիրաւոր թողլով 'ի դաշտն
պատերազմին : Սակայն յիշեալ բերդին մէջ ևս
ապահով չըլլային հասկանալով , Ռուսերն թո-
ղին զայն և ճամբայ ելան դէպ 'ի Քիւթայիս ,
ուր թնդանօթ ձգելով օսմանեան զօրաց ձեռ-
քն և 12 թնդանօթ Գատուր դէտն նետելով :
Բարեկամական յարաբերութիւնքն կըշարու-
նակին 'ի մէջ Պարսից կառավարութեան և Բ.
Դրան , ինչպէս կըտեսնուի 'ի հետեւեալ պաշտօ-

նական նամակէն , զոր Կ. Պօլսոյ Պարսից դեսպան
Է. Մօհաքի խանն՝ յաղարկած է առ Սալթիթ
փաշան 'ի 28 ամսոյն անցելոյ :

«Վսեմափայլ Տէր ,
«Պատիւ անձինս համարիմ ծանուցանել ձեզ
թէ՝ զկնի խօսակցութեան մերոյ 'ի մասին համ-
բաւոյն տարածելոյ 'ի մէջ հասարակութեան Կ.
Պօլսոյ և մի քանի լրագրաց՝ վասն մօտաւոր դա-
դարման յարաբերութեանց Պարսից և օսման-
եան երկու իսլամ տէրութեանց , հեռադրեցի 'ի
Թէհրան բացատրութիւն խնդրելով 'ի մասին
այս համբաւոյն :

«Պարսից զօրաբանակին վսեմ պարապետն կը-
պատուիրէ ինձ հեռագրական դժիւ ապահով-
ցնել զհարձրագոյն Դուռն վասն խաղաղասիրա-
կան արամագրութեանց Պարսից կառավարու-
թեան և պաշտօնապէս յայտնել ձեզ զստու-
թիւնն նոյն համբաւոյն , որ հակասական է բա-
րեկամական յարաբերութեանց և խաղաղութեան
սկզբան , զոր պարսկական կառավարութիւնն
պիտի չդադարի յարգել հաւատարմաբար : Եր-
ջանիկ համարիմ զիս՝ որ հրաւիրեցայ հաղորդել
վսեմութեան Ձերում զայս պաշտօնական հե-
ռագիրն , և աղաչեմ զձեզ ընդունել զհաւաս-
տիս խորին յարգանաց իմոց» :

Բարձրագոյն Դրան հրահանգաց համեմատ
անգլիացի Պէյքըր փաշան սկսաւ 'ի գործ դնել
օսմանեան կայսերութեան ոստիկանութեան
(բոլիս) կարգաւորութիւնն . որոյ համեմատ եւ-
րոպական թուրքիոյ մէջ չորս ոստիկանական հը-
րամանատարութիւնք պիտի լինին . նմանապէս
ասիական թուրքիոյ մէջ չորս , ընդ ամենայն
ուր ոստիկանական իշխանութիւնք վասն բոլոր
օսմանեան կայսերութեան : Իւրաքանչիւր ոստի-
կանական հրամանատարութիւն մէկ ընդհանուր
վերատեսուչ պիտի ունենայ , և իւրաքանչիւր
ընդհանուր վերատեսուչ իւր հրամանաց ներքե
պիտի ունենայ չորս վերատեսուչ փոխանորդներ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կըհրաւի-
րենք յետագայ նամակին վերայ , որ կարկաժայի
մէջ տեղի ունեցած ազգային երկպառակու-
թեան տխուր անցքը կըպատմէ , զորս իւրա-
քանիւր ազգասէր անձն՝ անշուշտ ցաւօք սրտի
զիտի ընթեռնու :

Կալիւթա , 28 Ապրիլ 1877

Յարգոյ խմբագիր ԱՐՇԱՆՈՒՍՈՅ ,

Յիշեցէք անշուշտ զերբեմնական ազգ-
ային , թէ ազգային յեղափոխութիւն իմն տե-
նուելոց է աստ . զոր և հրատարակեալ էիք
Յուլի 1042 թուոյ լրագրոյդ . որոյ ընդդէմ
հրահանգին աստէն ծանուցեալ էին ձեզ , զոր հը-
տարակեցիք ԱՐՇԱՆՈՒՍՈՅ 1048 թուով , որ-
էն թէ ոչինչ յազումն վտանգի ընդ մէջ , և
թէ ինչիւրն վերաբերի աշխարհական կառավա-
րութեան եկեղեցւոյ և այդ վաղու կատարե-
լու , աւել . այսինքն գանդատագիր մատուցաւ
անբաժան կառավարութեան ընդդէմ եկեղեց-
ային , և ամենայն ինչ կ'ազդադրեցաւ ըստ օ-
րինաց , և այլն :

Արդ՝ եթէ այդ ստուծիւն անդրքան զեղջեր-
աւաքային տալիս , (որ թէպէտ գոյութիւն չունի
անունն մնայ . իսկ սա անուր զրոյց է զի
զոյութիւն և ոչ անուն գտեալ աստ .) թերեւ
թէ ձեզ և ոչ ընթերցողաց լրագրոյն ձերոյ հա-
ւատարմ . (ըստորում ստախօսից է ժամանակս և
նշմարտախօսից) : Սակայն տարածայնութիւն
այժմ մնայ աստի հարցանել զանուրիւր զրիւն

թէ՝ եթէ վտանգն յեղափոխութեան 'ի կառա-
վարութեան եկեղեցւոյ կայացեալ միայն , և
այն կարգադրեալ տեղական օրինօք , զինչ
նշանակէ ուրեմն բոցն խռովութեան և երկպա-
ռակութեան 'ի հասարակութեան մեր աստ .
յորում մին սպառնայ մերժել զհին եկեղեցւոյն
և բերել 'ի տեղի զնորն , և միւսն՝ գիմարէ
չտալ տեղի փոխութեան՝ փակել տալով զգրու-
նակեղեցւոյ և գործատան և աւելնքն պահելով
զհաշուետու մարս և զայլ գրեանս վերաբերեալս
ազգային վարչութեան , 'ի Պուլիսէ (ոստիկանու-
թեան) բերել տալով և պահապան զինուորս 'ի
պաշտպանութիւն իւր :

Համառօտապէս խօսելով՝ այն ինչ՝ մի կողմն
(երեւելի անդամոց) հասարակութեան՝ ընդդէմ
սովորութեան , մուտ չդառնէ յեկեղեցին 'ի
կազմել ժողով ազգային , 'ի մասնաւոր տան միով
առնէ զիւր ժողով և զինի ընտրութեան նորոյ
եկեղեցւոյնի և կուսիսարի անդամոցն , պահանջէ
'ի հնոյն ըստ օրինաց՝ զհաշուետու մարս վերա-
բերեալս վարչութեան՝ հանդերձ պիլովքն . և
նորա՝ այսինքն հին եկեղեցւոյնին ընդդէմ կաց-
եալ ամենայնիւ , հարկագրին սոքա բռնութիւն
վարել ընդ մէջ , անդրէն պահակաւ Պուլիսի
մուտ գործեն յեկեղեցին , բեկանեն զփականս
գործատան . ուր թէպէտ ոչինչ գտանեն , սա-
կայն զմտաւայս եկեղեցւոյ (հնգիւրդ) , գուհա-
պահ , թղթատար և այլն արտաքսեն և զնեն 'ի
տեղի նորս :

Գանդատ վարէ հին եկեղեցւոյնն ընդդէմ
քսանեմի անդամոց նոյն ազգային ժողովոյն՝
որպէս թէ բռնի մտեալ յեկեղեցին , բացեալ

զգործատուն , հալածեալ և զսպաստորս տեղ-
ւոյն և այլն՝ այս իրիւր քրէական յանցանաց
ներքոյ՝ կոչին և սոքա 'ի դատաստան . սակայն
անպարտ անդուստ ելանեն , Աստի դարձեալ
եկեղեցւոյն յայլ ատեան 'ի բողոք դիմէ՝ որ-
պէս թէ դատաւոր Պուլիսի ոչ ուղիղ տեսեալ
զգատ իւր . անդրէն և անդր՝ դարձեալ նորա
զայլեայլ հնարս նիւթէ , որով թերեւ մարթա-
ցի մերժել զնոստ : Ահա վկայ այոց ամենից
անգլիական լրագիրք քաղաքիս , լցեալք իջօք
բազմօք 'ի նախատինս ազգութեան : Մին ընդ-
դէմ՝ միւսոյն արդեւ տուեալ վճարմանց մօից
կալուածոց եկեղեցւոյն . մին հանէ յայտարա-
րութիւն 'ի հասարակութեան , միւսն ընդդէմ
այնմ զայլ ազգաւորութիւն հրատարակէ . եր-
կուց կողմանց պաշտպանք Պուլիսի՝ նստեալ յե-
կեղեցին օրըստօրէական (ժանր) վարձուք շա-
տանան : Իւրեւ յերկուց ամսոց հետէ թոշակա-
ւոր աղքատք զրկեալ մնալով 'ի սովորական օգ-
նութեանց , տուայտին անճարութեամբ , և
կողմնականք հանդերձին դիմել 'ի բարձր ատ-
եան օրինաց քաղաքիս առ ի տալ յանձնել
տեղական իշխանութեան օրինաց զկառավարու-
թիւն ազգային եկեղեցւոյ , որ ըստ մեզ վայե-
լուչ յոյժ . քանզի յայնժամ ազատութիւն և
փրկութիւն գտանելոց է անուրեւ եկեղեցւոյ
ընդ շարժական գոյիւ եկեղեցւոյն 'ի հայատա-
հարութեանց և 'ի սրբակապուտ միւրիկ փոթոր-
կաց ընտանի հաղմոց : Սակայն ընդ այս ծանր
ձախսարարութիւն օրինաց՝ ոչ սակաւ ֆնաս դո-
յից եկեղեցւոյ . բայց ճարն ինչ . քանզի եթէ
այս միջոցաւ պահապի մուտն քառօրեալ , շահի

հանգեցրած որոշեալ թուով կրթիչ պաշտօնակա-
լաց և այլն : Վերատեսուչն , վերատեսչի փո-
խանորդն և կրթիչ պաշտօնակալն անգղիացի
պիտի լինին : Կըսուի թէ Ասիական թուրքիոյ
ոստիկանութեան ընդհանուր հրամանատարու-
թիւնն յանձնուեր է Շէրման զօրապետին , որ
ժամանակաւ Հնդկաց զօրաբանակին մէջ պաշ-
տօնատար էր . նմանապէս Ֆրանսէի գնդապե-
տըն՝ եւրոպական թուրքիոյ ոստիկանութեան
ընդհանուր վերատեսուչ կարգուեր է :

Գաղղիոյ մէջ հասարակապետական կառավա-
րութիւնն զգալի հարուած մի բնկալաւ 'ի Մաք-
Մահօն նախագահէն , որ արժան համարեցաւ
նախարարաց խորհրդոյն հասարակապետական
անդամներն հրաժարեցնել և նոցա տեղ լծա-
գաւորական կամ Նաբոլէոնեան կուսակցութե-
վերաբերեալ անձինքն նախարար կարգել , և
պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահութիւնն Տիւք
տը Պրոյլիին յանձնել , որ հասարակապետական
կառավարութեան գլխաւոր հակառակորդնե-
րէն մէկը կը համարուի : Այս փոփոխութիւնն
տխուր ազդեցութիւն ըրաւ Գաղղիոյ ազատա-
սէր հասարակութեան վերայ , և զրեթէ բոլոր
լրագրաց էջերն իւր են մեղադրական յօդուա-
ծովք՝ Մաք-Մահօն զօրապետին այս ընթացքին
դէմ . որոյ համար ԼԱ ՄԱՐՍԷՅԷԶ օրագիրն կը
սէ , «Պետական հարուած մըն է այս՝ որ օտարին
դէմ պատերազմի կարապետ կը համարուի :

Ոչ մահմէտական օսմանեան հպատակաց զին-
ուորական ծառայութեան մտնելու առաջարկու-
թեան վրայօք ՖԱՐ ՏԻԻ ՊՈՍՖՈՐ Կաղղիարէն
լրագրոյն ըրած խորհրդածութիւնքը յառաջ
բերելով՝ ՄԱՍԻՍ օրագիրն իւր կողմանէ հեռե-
եալ խոհական դիտողութիւնքն կը յաւելցնէ .

«Յայտնի է որ զինուորագրութիւնն՝ նոյնպէս և թուր-
քիոյ մէջ վիճակարկութեամբ կը լլայ : Բայց փի-
ճակարկութիւնը պարզապէս բաղդի կամ գիպ-
ուածի արդիւնք է , որոյ մէջ արամաբանու-
թիւնը դուրս չունի : Փոխանակ յարմարագոյնին
հանդիպելու՝ անյարմարին կը հանդիպի . իսկ
այնպիսի ժողովրդոց մէջ , ուր անյարմարներուն
թիւն յարմարաւորաց թիւէն անհամեմատ աւել-
ի է , այն ժամանակ անտեղութիւնը վնասակար
ըլլալու չափ կը ծանրանայ : Արդ՝ թուրքիոյ ոչ-
մահմէտական ժողովուրդքը դարերէ 'ի վեր
զէնք դուրս ելու վարժութիւնը կորուսած ըլ-
լալէ զատ , հայրենիք պաշտպանելու գաղափարն

երբակի մասամբ մնացելովք . վստիկ լսեմք
թէ արդէն 'ի շարժական գոյից եկեղեցւոյ կէսն
ոչ է մնացեալ , այլ վատնեալ ձեռամբ անհաւա-
տարիմ կառավարչաց Առ այն թէ հո-
գեւորն ընդ մարմնականին շիփեալ է , ասեմք
թէ յաւուր բարեկեցեալն շարժութիւն մեծի պա-
հոց , յորում ժողով լինէր ընդդէմ հին եկե-
ղեցականի , որովհետեւ քահանայք փակեալ էին
զներքին և զարտաքին դուռնս եկեղեցւոյն ,
ժողովուրդքն որ եկեալ էին յստով աղօթից և
տեսանելոյ զվերջին պատարագ (ըստորում քար-
շի վարագոյրն) , առ դրամք եկեղեցւոյ կաց-
եալ մնացեալ , վերադառնան 'ի տունս իւրեանց
գայթակղեալ հաւատով :

Արդ՝ ասացեալ եմք և կրկնեմք , թէ 'ի պատ-
ճառս տնկարգութեան քահանայից՝ ժողովուր-
դըն կորեաւ և իսպառ կորնչելոց է . վստիկ
եթէ սոքա օրինապահ լինէին , դժուարին չէր
նոցա հանդարտեցուցանել զերկպառակութիւնն
և շիջեցանել զհուր խռովութեան . որոյ ամե-
նաձախորդ հետեւութիւնն երեւցաւ յաւուրս
Ջատական տնի Անգղիացւոց՝ առ դրամք ե-
կեղեցւոյ նոցին . ուր էր տեսանել ոչ սակաւ
կառս՝ վերաբերեալ աղղայնոց մերոց : Եւ ոչ
սոքին արդեօք՝ եթէ ոչ երեւելի և պատուական
անդամք մերս եկեղեցւոյ . և ոչք են որ մնաց-
եալ են մեզ այժմ՝ եթէ ոչ երրորդ աստիճանի
ժողովուրդն : Չասեմք առաւել ինչ , ըստորում
յանցանք տանս աղղութեան մերոյ՝ կուրացուց-
եալ են՝ զաչ բազմոց ընդդէմ լուսոյ ճշմար-
տութեան և մահացուցեալ զնիւղն հաւատոյ և

ալ կորուսած ըլլալով , այդ գաղափարն ու ողին
անոնց մէջ արթննալու համար երկար ժամանա-
կի պէտք կայ : Մահաւանդ մեծ քաղաքաց և
գլխաւորապէս Կ. Պօլսոյ ժողովրդոց մէջ քիչ կը
գտնուին այնպիսի երկտաւարքք , որք զինուո-
րութեան համար անհրաժեշտ եղած հանգա-
մանքն ունենան : Կ. Պօլսոյ բնակչաց միջին և
բարձր դասերուն մէջ դժուարին է գտնել ե-
րկտաւարք մը , որ թէ մարմնով և թէ սրտով
փափուկ չըլլայ , որ կէս ժամ ճամբայ քալէ՝ ա-
ռանց չնշատաւ ըլլալու , որ քիչ մը ոչաղ առ-
նելով չհիւանդանայ , որ հրազենի պայթիւն մը
լսած ժամանակ չզարհուրի , և գիշերը մէկ սեն-
եակէն միւսն առանց ճրագի երթալու քաջու-
թիւնն ունենայ :

«Արդ այսպիսի փափուկ դիւրաղդած և տկա-
րասիրտ անձերէ կազմեալ զինուորութեան մ'
ինչ կրնայ ուղափոխիլ , բայց 'ի փոխադարձ վնաս-
ներէ : Այս պատճառաւ կըսենք թէ վիճակաւ
զինուորագրութիւնն առայժմ չկրնար յարմա-
րիլ թուրքիոյ ոչ մահմէտական ժողովրդոց :

«Բայտ մեր կարծեաց , եթէ տէրութիւնը վաղ
կամանադան իւր ոչ մահմէտական ժողովուրդ-
քը զինուորագրութեան պիտի ենթարկէ , փո-
խանակ վիճակարկութիւնն ընելու՝ իւրաքանչիւր
հասարակութեան յանձնէ՝ իւր բաժնին ինկած
զօրքն իւր մէջէն հաւաքելով տէրութեան
յանձնել , և պակասածին տեղն ալ դրամով լցարել :

Օրինակի համար , եթէ Հայոց աղղէն տարին
3000 զօրական առնուլ հարկ է , ինչպէս որ
զինուորական տրոց հաստատուած ժամանակ
հաշիւ եղած էր , Հայոց Պատրիարքարանէն պա-
հանլէ որ զինուորութեան համար պէտք եղած
հանգամանքն ունեցող 3000 մարդ տայ տէրու-
թեան , և եթէ այս թիւն ամբողջացնելու չափ
մարդ չգտնէ , պակասածին տեղ դրամ տայ :
Պատրիարքարանն ալ զինուորական տրոց հա-
ւաքումը շարունակելով , անկէ գոյացած գրա-
մով յարմար և յօժար մարդիկ կը գտնէ , որ չեն
պակսիր թէ գաւառաց և թէ Կ. Պօլսոյ մէջ , և
տէրութեան կը զրկէ : Ասով մէկ կողմէն անյար-
մար երկտաւարքք զինուորութեան երթալու
հարկէն աղատ կը մնան , միւս կողմանէ տէրու-
թիւնն ալ փոխանակ փափուկ և երկոտ մար-
դոց , որք իւր հիւանդ անոցները չէնցնելու մի-
այն կը ծառայեն , կորովի և քաջասիրտ զօրա-
կաններ կուրենայ , որք կրնան ստոյգ ծառայու-
թիւններ մատուցանելու հայրենեաց՝ :

— Ի կողմանէ Բ. Դրան յետագայ պաշտօնական
աղղարարութիւնն հաղորդեցաւ Պօլսոյ լրագրաց

ճշմարտութեան :

Հարցեալ մեր զմին 'ի նոցունց (այր բարի ,
մեծատուն և երկիւղած յԱստուծոյ) զպատ-
ճառ իսպառ հեռանալոյ նորա յեկեղեցւոյ մեր-
մէ և յարեւոյն յանգղիականն , այսպէս պատառ-
խանեաց մեզ հառաչանք . «զի՞նչ է նպատակ
դնալոյ յեկեղեցին՝ եթէ ոչ աղօթք և խնդ-
րութեամբ 'ի քառութիւն մեզաց մերոց . բայց
եթէ փոխանակ արդարանալոյ՝ լիցի մեզ ևս ա-
ռաւել վիրաւորիլ անդ գայթակղական մեզօք ,
բարեգոյն է չլինալ : Եթէ Տէր ներեացէ ինձ 'ի
յանցուածս իմ , պարտիմ ասել թէ Գրիստոս չէ
յարդի յեկեղեցւոյ մերում և քահանայք մեր
ոչ են պաշտօնեայք Աստուծոյ . . . » :

Թարգմանութիւն յօդուածոյն՝ հրատարակելոյ
յանգղիական ՍՏԷՏՄԷՆ անուն լրագրոյն Կալ-
կաթայի 'ի 7 Ապրիլի 1877

Վասն դատիմ՝ որ վարեցաւ ռիսկալորեամբ :
Հանգամանք ինչ 'ի վերածան 'ի քննութեան
այս դատին 'ի պարոն Գասպարէ (փաստաբանէ)
'ի հարցափորձէն զմին 'ի վկայից 'ի կողմն առ
բաստանին , որոյ հոչակումն գուցէ օգտակար
եղիցի հասարակութեան Հայոց : Ի վկայութեանէ
Պ. Հէքիմովի ումեմն , որ յառաջ բերաւ առ 'ի
հաստատել թէ Պ. Թովմաս Մեղրումի նախկին
եկեղեցական եկեղեցւոյ՝ ունէր իրաւունս ամ
բաստան լինելոյ զգաւալաւոր յատենի կառա-
վարութեան քաղաքիս (Պուլիս կորս) , յայտնի
եղեւ՝ զի վկայս այս տուեալ էր նմա ծանօթու-
թիւնս 'ի մասին ստացուածոյ միւր գտնելոյ 'ի

«Լրագիրք ոմանք հրատարակեցին թէ զին-
ուորագրութիւնն ընելու որոշման վերայ դիտու-
ղութիւնք եղեալ են 'ի կողմանէ Յուճաց և Հա-
յոց Պատրիարքաց մայրաքաղաքիս : Այս լուրն
հիմնովին սուտ է՝ :

ԱՉԳԱՅԻՆ

Ամսոյս 23ին երկուշաբթի առաւօտուն սրոց
Հռիփսիմեանց կուսանաց տօնախմբութեան
առթիւ աղղային գեղեցիկ հանդէս մի կատա-
րեցաւ 'ի Հռիփսիմեան վարժարանն քաղաքիս ,
ուր աշակերտուհիք՝ ընկերութեամբ երգեցիկ
մանկաց և բազմաթիւ ժողովրդեան հանդիսի
եկան՝ սուրբ եկեղեցիէն ելլելով : Ի յառաջա-
դէմ աշակերտուհեաց մին հայերէն ճառ մի և
միւս մի գաղղիարէն ճառ մի ընթերցան , որք
պարագայիս յարմար ուսումնասիրական գեղե-
ցիկ խորհրդածութիւններ և նորհակալութիւն-
ներ կապուանակէին առդերաւ Առաջնորդ Հայրն
մեր , առ մեծաշուք տիկին Հռիփսիմէ կոստան-
դեան՝ կառուցանողն վարժարանին , և առ Ու-
սումնական Խորհուրդն , որոյ ջանքն՝ գովու-
թեան արժանի են : Հանդէսն վերջացաւ օրհնու-
թեամբ և համառօտ ատենախօսութեամբ Առաջ-
նորդ Ս. Հօր մերոյ , որ օրիորդաց ուսումնական
բարոյական և կրօնական կրթութեանէն ծագելի
բարիքն յառաջ բերաւ թէ վստիկ ապագային
իւրեանց և թէ վստիկ ապագային Աղղին ,

Հաճութեամբ սրտի հրատարակեմք զհետե-
եալ նամակն , որով քաղաքիս նորահաստատ
Աղղօգուտ ընկերութիւնն երախտագիտական
զգացմանց յայտարարութեամբ հրապարակաւ
կըմեծարուի վստիկ անդրանիկ մէկ բարե-
գործութեանը , այն է հայկաբանութեան դա-
սախօսութեան դրամական օգնութեանը հա-
մար՝ այնպիսի դժբաղդ ժամանակի մը մէջ , յո-
րում մեր պարզ գրադառ տիեզերական լեզուն
նոյն իսկ 'ի գրագիտաց ոմանց մեռեալ և դիակ
հոչակուելով , կաշխատուի մեռուցանել զայն :
Գովութեան արժանի կը համարուի յիշեալ
հայրենասիրական ընթացքը , որ ոչ սակաւ պա-
տիւ կը բերէ Աղղօգուտ ընկերութեան . որոյ
համար կը հրաւիրեմք զգործակցութիւն և զս-
շակցութիւն ուղղամիտ հասարակութեան :

Յարգոյ խմբագիր ՍՐՇԱՆՆԱՆՈՅՍ ,
Զմիւռնա , 20 Մայիս 1877
Մեր երախտագիտական զգացմանց արտայայ-

կալկաթա , և զի նա (պարոն թ. Մեղրումն 'ի
վերայ այն տեղնկութեան դիմեալ էր յօրհնա
բարձրագոյն դատարանի քաղաքիս , վճարելով
զծախան օրինաց վստիկ սոյն խնդրոյն՝ 'ի Սնդկէ
եկեղեցւոյն :

Վկայս այս կամեցաւ հաստատել թէ՛ ըստ զօ-
րութեան կտակի կտակագրին , ստացուածս այն
հարկ էր գնալ յեկեղեցին՝ եթէ հրիտակելով
ժառանգք կենդանի չլինէին : Նախապէս հա-
մարեցաւ թէ ժառանգքն մեռեալ էին , բայց
'ի յայտնիլ կտակին ծանեաւ սա՝ թէ կենդանի
էին՝ նոքա և բնակեալ 'ի Զուղա(1) : Գնացեալ
սորա (Հէքիմովի) անդ , ստացաւ 'ի նոցանէ փո-
խանորդագիր կարողութեան վստիկ դիմելոյ աստ
յօրհնա 'ի պահանջ իրաւանց իւրոց , վերջաւո-
րելով ընդ նոսա պայմանաւ՝ զի եթէ ստացու-
ածն գայցէ 'ի ձեռս իւր , ժառանգորդքը գտցնէ
միայն զկէսն նորին , և միւս կէս մասն բաժա-
նեացի 'ի մէջ իւր և Պ. Թովմաս Մեղրումի : Յիշ-
եալ վկայն ոչ կարաց ասել թէ արդեօք 'ի ձեռս
բերեալ գումարն դրացոց յիւրեան հաղար առ-
փիք էին թէ վախճուն հաղար : Կարծեաց սա
թէ 'ի միւս նուագի 28.000 քարշեալ առա-
քեցան 'ի Բէնդալ—Բէնք և յայլում նուագի
27.000 ուղիք : Այս գումարքն հատուցան Պ.
Թովմաս Մեղրումի , հետեւաբար դրամն էր 'ի
ձեռս նորա (Պ. Մեղրումի) : Յիշեալ վկայն ասաց
թէ գրեալ է 'ի Զուղա՝ այլ մինչև ցայսօր ոչ է
ընկալեալ զպատասխանի նամակին իւրոյ :

(1) Սխալմամբ եղեալ է Զուղա . այլ պարտքը զրեւ
Զարօխա , այն է Վրաստան :

տուր իւր եղող հետեւեալ գրութիւնը հաճեցէք ձեր ազգօգուտ լրագրոյն մէջ հրատարակելով ձորհրդապարտ թողուլ զմեզ:

Անձնուէր Ընկերութիւնս շնորհապարտ զգացմամբ կը փութայ հրատարակել իւր երախտագրական զգացմունքը զոր կ'զգայ առ նորոգ հաստատեալ Ազգօգուտ Ընկերութիւն քաղաքին: Վերոյիշեալ Ընկերութեան առաջին երախտագրութիւնը Ընկերութիւնս վայելելու բաղաւաղաւորութիւնը ունեցաւ: Ընկերութիւնս բաղաւաղաւորութեան ներքին պատճառաւ բաւարար ատենէ 'ի վեր Հայկաբանութեան դասախօսութիւնը դադարեցուցած էր: Ազգօգուտ Ընկերութեան հիմնադիրք հաճելով ազգասիրաբար սոյնը նկատողութեան առնուլ խոստացան շնորհել մեզ Հայկաբանութեան դասախօսութիւնը հարկ եղած դուստրը ամէն ամիս:

Այս օրինակ ազգային յառաջադիմութեան նախանձախնդիր անդամներէ բաղկացած Ընկերութիւն մը 'ի հարկէ իրաւունք ունի ամեն ազգայնոց նիւթական և բարոյական աջակցութիւնը պահանջելու, և մենք հաւատարմեք որ մեր քաղաքակից ազգայինք, ինչպէս միշտ նոյնպէս և այս անգամ, ընդհանուրի օգտին ծառայող սոյն Ընկերութիւնը ամեն կերպով քաջաբերէլէ չեն դադարիր: (Տ. Կ.)

Ա. Կ. Փափագեան,
Ա. Կ. Պապիսեան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՍԼՈՅՆ Ապրիլամսագրոյն մէջ լա Մարտի 19-ի Երգոյն աշխարհիկ թարգմանութիւնն ընթերցաւ, և զորոյիշեալ հանդէսն կը գործադրանէ՝ իրեն ազատաց մեր աշխարհիկ լեզուին էր: «Ճիշտ յատկութեանն» որով լուծութեամբ պարտաւանայ արժանի կը համարի զգրաբառ թարգմանութիւնն միւսնոյն երգոյն, որ հրատարակեցաւ ԱՐՇԱՆՈՅՍ 1065 թուոյն մէջ: Նոյն թուով մեր գրաբառ լեզուին վերամշակուին ու քաղցրութիւնն յիշատակելով՝ յաւելցուցած էինք թէ անկարելի է միւսնոյն գեղեցիկ յատկութիւններն գտանել յանկանսն և յաղաւաղ աշխարհիկ բարբառ մեր:

Յապացոյց մեր զրուցածին բաւական կը համարուի յառաջ բերել ստորեւ միայն զառաջին տունն գրաբառ և աշխարհաբառ թարգմանութեանց յիշեալ երգոյն՝ ազգային ողջամիտ գրադիտաց թողով զարգար գատաստանն: Իսկ մեր կողմանէ զայս միայն հարկ կը համարուիք յաւելուլ թէ՛ ով որ զիշեալ աշխարհաբառ թարգմանութիւնն կը հասկնայ, անկարելի է որ հասկնայ և զգրաբառ թարգմանութիւնն: Քանզի երկուքն ևս գրեթէ միեւնոյն բառիւք:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀՆՁԵՍՑԻ ՁԱՅՆ

Խաղաղութեան ձայնի հնչման քաղցրալուր Արախարատը կարգաւք, ուր է ձայնը ուր: Չնայ առ մեզ, զի հեռացար դու 'ի մէջ, Գարձիւր առ մեզ և տուր զողջոյնդ սիրտսն: Տուր զմեզ քակ բացեալ գողցես Պանդորին, Ձարիք յերկիր 'ի բոց ցատման արդ յորդին: Յուր աշխարհ, շարժի երկիր դառնալէս, Առաքիւնք իսկ վշտակիրն աստ յուրէս: Բացան աւանդ մեհնին դուռնք Յանտին, Դորդեցան անդէն կամարք Ողբմային, Անիծակուռ պայթեաց ասեղ և վառօղ, Սատկացաւ բոց և կատարք ելին յօդ: Ձէնք շառաչեն սուսերք յայեր շողողան, Եւ մարդկեղէն արեան նախնիք ծովանան: Այր զընկերին կենաց արփին խաւարէ, Մարք 'ի յորդոց՝ որդիք զոկին 'ի հօրէ: Առ լինչ իցեն արիւնային այս ճամբարք, Թէ աքայից յաշտանակաց իցեն փառք, Եղեն արքայք անձնիւր ընդդէմ տալ զըրոհ, Եւ ոչ այսքան իցի մարդկան արեանց զոհ: Արդարութիւն հալածական մինչ վանի՝ Անդ Աստուածեան Ալոյն քաղցրիկ հովանի Լեքէ զաշխարհ, լոյսն 'ի խաւար փոխարկի, Հեղ մարդկութիւն և խաղաղութիւն յարկի: Այլ մեք հայցեմք, խաղաղութեան 'ոյլ ամ, Պատեան յերկիր 'ի քո ձեռնիդ 'ի հաստուած: Դադարեցին կազ և դուստրք մահաբոյր, Խաղաղութեան հնչեցին ձայն և համբոյր:

Որպէս երբեմն յԱրարատայ սահմանաց Գաղաղանդուր սուրբ նահապետ հայկազանց

կազմեալ են իսկ աշխարհաբառն իւր անկանոն և աղաւաղ ոճովն միայն կը փայլի:

Գրաբառ. քարգմանութիւն: Արիք, որդիք դուք Հայրենեաց, Հասեալ է արդ մեզ օր փառաց: Դրօշ բռնութեան յարկն թաւ կանգնի ընդդէմ մեր դիմագրաւ: Լուսնք 'ի դաշտս պատերազմաց Ձահեղ դոյնէ վայրագ զօրաց, Գան խողխողել 'ի դիրկըս ձեր Զորդիս, կանայս ձեր 'ի սուսեր: Հայ 'ոն 'ի զէն, քաղաքացիք, Կազմել ըզդոհդ քաջամարտիկ: Օն դիմեցուք տալ 'ի յագուրդ Դաշտաց մերոց զարիւն անսուրբ:

Այլաբանաբառ. քարգմանութիւն: Օն հայրենեաց արի զաւակք, Փառաց օրը հասած է մեզ: Գոռ բռնութեան ահա դրօշակ Մեզ դէմ կանգնած է սիգապէս: Դաշտերուն մէջ կը լսէք ձայն Զօրականաց բիրտ և վայրագ: Ձեր բաղկաց մէջ մարտիկ կուգան Ձեր ամուսինքն և ձեր զաւակք: Օն, ի զէն, ով եղբարք, Կազմեցէք ձեր գունդեր: Յառաջ, յառաջ, մի պիղծ արիւն Թող լուայ ձեր դաշտեր:

Մեր աշայ ներքեւ ունիմք քաղաքիս Աղբատարաց Ընկերութեան հնգետաներորդ տարեկան հաշուեցուցակն՝ սկսեալ Մայիսի 1-էն 1876 մինչև զվերջ Ապրիլի 1877: Այս միջոցին մէջ Ընկերութիւնն 412 ազգային կարօտ հիւանդաց դարման տարեր է՝ գրեթէ 160 օսմանեան լիւս ծախք ընելով: Բայց իւր ելեմտից հաւասարակշռութիւնն 99,333 կը հասնի՝ օսմանեան լիւսն 100 զուրուշի հաշուելով, յորմէ կը տեսնուի թէ Աղբատարաց Ընկերութիւնն օր ըստ օրէ զարգանալու վերայ է, և արդէն բաւական դրամագումար մի ունի, որ բաղկացեալ է յանշարժ և 'ի շարժական ստացուածոց, որպէս և 'ի պատրաստ գրամոց:

—Վահանեան Ընկերութիւնն ևս, որոյ նպատակն քաղաքիս ազգային սուրբ եկեղեցեաց ձայնաւոր ժամերգութիւնքն բարեկարգ և պայծառ պահել է, իւր երրորդ ամին հաշուեցուցակն հրատարակեց, սկսեալ Ապրիլի 1-էն մինչև զվերջ Մարտի 1877: Այս Ընկերութեան տարե-

խաղաղութիւն 'ի Գէն հայցէր փարեկի Հեշտիկ 'ի ձայն հողեռաւիդ քննարի:

Մեք ակնպիշ յԱնմահիդ գահ Աստուածեան, Յորմէ կամար ծիածանիդ հաշտութեան Ըզճապանան ծաւալեցաւ երփնունակ՝ Ուխտ յաւիտեան ընդ մարդկութիւն բովանդակ: Ձայն քեզ բառնամք աղերսարկու ձայն մեզմիկ Փեռեկեցին երկնից ամբարշտ և շանթիք, Եւ Աստուածեան պերճ գահայիցդ ճաճանչ Լուսանչոյլ ծաւալեցի աննահանչ:

Յեղի արքայն կարկառեալ Տէր, մինչ 'իմուտ Ըզհաշտարար քո գաւազան բարեգութ, Եւ փարեցին սիրահամբոյր ընդմիտ Սեգըն Հիւսիս և վեհապանքն Հարա:

Խաղաղութեան ընդ սիգահեմ վերադարձ Աղբատար անդէն յերկրէս անկցին փայլ 'ի բաց, Եւ մահատու գոռ սուսերաց պողովատ փոխան զարիւն մարդկան հեղոյ յորդառատ՝ Հլու 'ի ձեռս վաստակաւոր մշակին Ձերկիր խալան մշակեցէ ընշովին: Եւ ոչ հարսանց ևս հոսեցին արտասուք, Եւ ոչ ծնողք հարկանիցեն մահու սուգ, Դադարեցին և որդեկացն հառաչ Շըջեալ, 'ի տես հեգ ծնողացն, 'ի պապալ Շըթուք ամեն 'ի յօրհնութիւնն Անմահիդ Տարփողեցեն երգս փառաց բերկրաւիթ: Ձայս քեզ մոյլմենք, ամ հանուրց հայր անմահ, Ձերանաւէտ խաղաղութիւնդ մշտնաջ հաճեաց ձօնել մեր աշխարհին համօրէն: Ձի Դու միայն արեւդեաց տընօրէն:

ՅԱՆՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Այլաբան սուրբ Մեք, վարժարանի:

կան ծախուց գումարն՝ օս. լիւսն 100 զուրուշ հաշուելով, 18167ի կը հասնի. որոց 7971ը 'ի բաժանորդագրութեանց ժողովուած է, 8902 զուրուշը ազգային դրամարկէն առնուած է և մնացեալ 1294ը պարտք է, որ պիտի վճարուի:

«Մարաշէն առ ազգ. վարչութիւնն դրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ 25—30 տարիէ 'ի վեր Եգիպտոս և այլ տեղեր պաշտօն վարող Ֆրնուզի Միքայէլ անուն վարդապետ մը 4—5 հազար լիւր հարստութիւն դիզած ըլլալով, կը տակ ըրեր է որ իւր վախճանէն ետեւ Ֆրնուզի մէջ վարժարան մը բացուի և իւր ստակին եկամուտով հոգացուի: Յիշեալ վարդապետը սոյն կտակն 1875ին Կ. Պօլսոյ կտակաց հոգաբարձութեան և Երուսաղէմայ Ս. Պատրիարքէն վաւերացնելով Մարաշ գնացեր և Զօրպահեան հաճի Տէվլէթ Էֆէնտիի տունը հինգ օր կենալէ ետեւ՝ Կիլիկիոյ Տ. Միքայիլ Ս. Կաթողիկոսին հրաւիրաւ, ու քաղաքէն 2 ժամ հեռու Գէրիսան ըստած ամառանոցը գնացեր և հոն հիւանդանալով ութ օր ետք վախճանեց: Այս լուրը նոյն իրիկունը Մարաշ Ս. Կաթողիկոսի գործակաւար Էնկիւրցի Ներսէս վարդապետին գալով, վարդապետն անմիջապէս հաճի Տէվլէթ Էֆէնտիի տունը գնացեր, և հոն քանի մը ժամ անցունելէ ետեւ, երկու քահանայ և երկու աշխարհական հրաւիրեր, և վախճանեալ վարդապետին սնտուկը բանալով, քանի մը հին զգեստներ, կտակը, քանի մը թաշկինակ և 15 ոսկի միայն գտեր են մէջը, և այսպէս ալ համբաւել է: Այս իրողութեան վրայ Մարաշու Հայ հասարակութեան մէջ այլեւայլ կասկածներ և զրոյցներ տարածուած են, մասնաւորապէս այս թէ՛ վախճանեալ վարդապետը՝ Գէրիսան երթալու օրը Տէվլէթ Էֆէնտիի կնոջը տոպրակ մը ոսկի տուեր է 'ի պահ, և թէ վարդապետը բնական մահուամբ մեռած չէ, և այլն:

«Այս իրողութիւնը վարչութեան գրողները կը խնդրեն որ քննութիւն մը բացուի Մարաշի մէջ, և իրաց ճշմարտութիւնն երեւան հանելու համար պէտք եղած միջոցներն 'ի դործ դրուին: —Արտաքին գործոց նախարար վոե. Սաֆֆէթ փաշայէն Մայիս 14 թուականաւ ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հօր ուղղեալ նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Նորին Սրբաշնութեան անցեալ շարժու առ ժողովուրդը Հայոց ուղղած շրջաբերականը թարգմանուելով՝ վեհա. Սուլթանին մատուցուեր է, և Ն. Կ. վեհափառութիւնն ալ

Եգիպտոսի Խըթիվե երբ 'ի փարիզ կ'անուէր Շուէիլի ջրանցքին շինութեան առթիւ, մեծանուն մօսէօ Ալֆրէտ տը Մէրի գաղղիացի քերթողն ոտանաւոր գեղեցիկ ուղերձ մի նուիրած է Նորին Բարձրութեան: Այս ուղերձին երկուտասան տողերն այն ժամանակ ԳՈՒՐԻԷ ՏՕՐԻԱՆ լրագրոյն միջոցաւ հրատարակեալ լինելով, արժան կը համարուի 'ի լոյս ընծայել մեր թերթին մէջ նոյն տողից հետեւեալ հայկական թարգմանութիւնն, զոր ըրած է յարգոյ պարոն Պետրոս Խ. Թերզեան՝ իւր սովորական գեղեցիկ գրչով:

Եւ դու իշխան լուսաւորեալ, անունկնդիր վատ խորհրդոց, Որ առ բրդամբք եգիպտական հանդիսանաս արդ մեծագործ, Նըստաստելով մեծապայծառ Լարագաթնիդ դրժառնութեան՝ Որ 'ի պարտէզ փոխակերպէ զմեծ անապատըս Լուկսորեան: Որ վաղ ընդ փայթ պարտի յօգել հորսանեօք իմն չընաշխարհիկ, ՁՄԻԼԵՐԿՐԱԿԱՆ՝ Նոյ Ովկիանու համատարած ծովուն Հնդիկ: Որ վասն մեր լ'որդւոց մերոց զիմէ խուլել միանգամայն Ձըշտեմարանս առատութեան 'ի դաշտավայրս Մեմփիսական: Վերնորդի՛ արդ Եգիպտոս և զօրութիւն գոյ ինքն ահա, Կալցէ ընդ իւր իւր օղնական զեղբարեանքն Գաղղիա: Որոյ և ձեռն քանդակեցէ փառաւորեալ ըզձեր անուն ի բոյթ ոտից քաջ Մեմփոսի հսկայական յաւերժ անդրոյն:

մեծապէս դո՛ւր ըլլալով յատկապէս հրաման ըրեր է իւր բարձր գոհունակութիւնն յայտնել մեր Ս. Պատրիարք Հօր, որ Հայոց ազգին դարաւոր հաւատարմութեան նոր ապացոյց մ'ալ աւելցուցեր է՝:

ՄԱՍԻՍ

—Օսմանեան երեսփոխանական ժողովոյն նախագահ վսեմ Սէմէա Վէֆիք Էֆէնտին, որ եւրոպական լեզուաց հմուտ և կենցաղագէտ անձ մըն է, Մայիսի 3ին հաճեցաւ այցելութեան երթալ մեր Ս. Պատրիարքին 'ի Գումգափու. ուր չգտնելով զՆորին Սրբազնութիւնն, իւր այցելութեան թողուց :

—Ամսոյ 6ին Կ. Պօլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովոյն նոր շրջանը բացուեցաւ ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին, որ այս առթիւ պարագայիս յարմար գեղեցիկ ատենախօսութիւն մի ըրաւ :

—Նորին Սրբազնութիւնն ամսոյ 8ին կիրակի օրն հացկերոյթ մի տուաւ 'ի պատիւ օսմանեան երեսփոխանական ժողովոյն Հայ անդամոց, որոց թիւն եօթն է առայժմ :

ՁԱՆԱՁԱՆ ԷՆԻՔԷՔ

Զմիռնիա, 28 Մայիս :

Շատ անգամ առիթ ունեցանք գովութեամբ յիշատակելու մեր ընդհանուր կառավարիչ վսեմ Սապրի փաշային մարդասիրական և խոհական կառավարութիւնը, որով յաջողեցաւ իւր խնամոցը յանձնեալ Այսթընի վիլայէթը յանդորութեան և յապահովութեան պահել միշտ ներկայ տաղնապալից դժուար պարագայից մէջ :

Կիւմանմք թէ Բարձրագոյն Դուռն նկատուողութեան առնելով Նորին Վսեմութեան այս հայրենասիրական ժրջան ընթացքը, արժան համարեալ է յատուկ նամակաւ զննդակցութիւն և զգոհունակութիւն իւր յայտնել նմա :

—Մեր վիլայէթին զանազան կողմերէն շարունակ կամաւոր զինուորք կը հասնին, զորս Այսթընի և Ղասապայի երկաթուղիքն ձգիաբար կը բերեն : Անցեալ կիրակի օրն Մանիսայէն և Ղասապայէն հասեալ 830 կամաւորաց մէջ 155ը քրիստոնեայ էին, այսինքն 127 Յոյն և 28 Հայ :

—Մեր վիլայէթին բոլոր Հայ կամաւոր զինուորաց թիւը գրեթէ հարիւր կը հասնի, յորոց տասը հոգին իզմիրէն է :

—Ամսոյ 21ին 1200 կամաւոր զինուորք յուղարկեցան 'ի Կ. Պօլսի Աղիզիէ ընկերութեան մէկ շոգենաւով : Նմանապէս 2700 կամաւորք երկուշաբթի օրն մեկնեցան Ֆէյիզի Պահրի կայսերական քորվէթով, որ առաջի օրն հասեալ էր 'ի Կ. Պօլսոյ զանանք տանելու համար :

—Քաղաքիս նաւահանգստին բերանը եղած բերդին վերայ արդէն զետեղուեցան Քրուրի ութ մեծ թնդանթներն՝ որք 'ի Կ. Պօլսոյ յուղարկեալ էին : Նմանապէս 12 հատ թորիկիլ գրուեցան ծովուն մէջ յիշեալ անցքին ներքեւ, որպէսզի մեր քաղաքն ապահով լինի 'ի պատահական յարձակմանց թշնամի նաւոց :

—Օսմանեան կայսերական Պանքային ընդհանուր Տնօրէն մեծա. միստր Ֆորթիթ յանցելով շաքարթու 'ի Կ. Պօլսոյ գալով՝ մեր քաղաքէն անցաւ 'ի շնտոն ուղեւորելու համար. ուր կերթայ օգնել Զիւհաի պէյին, որ գանձային պաշտօնի մի 'ի յիշեալ մայրաքաղաքն կը գտնուի :

—Տիկին Մանեա Յակոբեան, մայրն մեծաշուք Յակոբեան եղբարց որ 'ի Փարիզ և յիշիպատոս, նմանապէս տիկին Ազարիա Ծնորհեան՝ ընկերութեամբ իւր սիրասուն զուակոյցն, երէկ գաղղիական շոգենաւով 'ի Փարիզ գնացին :

—Կըլեմք թէ քաղաքիս Անճուէր Բնկերութիւնն իւր տարեգարձին հանգէը պիտի կատարէ որ է, կիրակի վաղը 'ի սուրբ Մեսրոպեան ազգային վարժարանի :

—Կըլեմք թէ քաղաքիս մէջ կաղմեալ եւրոպական յանձնաժողովն՝ մինչև յայսօր 5000 արծաթ մէճիտ ժողովեալ է 'ի նպատակ իրաւորելու ցամանեան զօրաւանակին :

—Ի նաւահանգիստ մեր գտնուող երկու Ամերիկացի գոլվէթներն երէկ մեկնեցան 'ի Սէլանիկ երթալու :

—Բ. Դուռն հարկ համարեցաւ, ոչխարաց տա-

սանորդի տուրքն կրկնապատկել միայն վսեմ ներկայ տարւոյն, պատերազմական ծանր ծախուց յատկացնելով զյաւելուածն յիշեալ տրոց :

—Ի կողմանէ օստիկանութեան՝ Վոսիփրի Ասիական ծովափունքը գտնուած գիւղերուն շատ տուներն կոխուելով՝ բաղմաթիւ զանազան զէնք ժողովուրդն են :

—Ըստ թուրքերէն լրագրաց ոմանց, միւս թահքը՝ այսինքն պահեստի զօրաց թիւն՝ որք գրօշակի ներքեւ հրաւիրեցան՝ 217,000ի կհասնի :

—Կայսերական կառավարութիւնն արգիլած է զփոխադրութիւնն յերկիր օտար բեռնակիր և հեծանելոյ ձիոց, ինչպէս նաև ջորիներուն և կովուց, յորոց մեծ հարկաւորութիւն կայ օսմանեան բոլոր երկիրներուն մէջ 'ի պատճառս իրաց ներկայ վիճակին :

—Ամսոյ 14ին Գերմանիոյ նոր դեսպան վսեմ Ռէյս իշխանն կայսերական փառաւոր կառօք ելլալով՝ Բէօշլը երթալով՝ իւր դեսպանութեան վկայագիրն մատոյց օգոս. Սուլթանին, յորմէ մարդասիրական յարգանք ընդունեցաւ : Ի կայսերական պալատէն մեկնելով՝ Նորին Վսեմութիւնն միւսնոյն փառաւոր հանդիսիւ գնաց 'ի Բ. Դուռն յայցելութիւն Մեծ—Եպարդօսին և արտաքին գործոց նախարարին, որք 'ի նոյն աւուրն փութացան զփոխադարձ այցելութիւն իւրեանց մատուցանել Գերմանիոյ կայսեր ներկայացուցիչ իշխանին 'ի Բէրա :

—Երեքշաբթի օրուան թուրքերէն լրագրաց հրատարակածին նայելով՝ Հոպարտ փաշայի հրամանատարութեան ներքեւ եղեալ օսմանեան նաւատորմին ճամբայ ելեր է դէպ 'ի Օտէսա՝ վսեմ թնդակոծելոյ զնոյն քաղաքն : Յիշեալ լրագիրքն կը ծանուցանեն նաև թէ Ռուսք հետզհետէ մի քանի անգամ յարձակեր են Կարսի բերդին վերայ զայն առնելու համար, բայց չեն յաջողեր և մեծ վնասներով յետս մղուեր են 'ի կայսերական զօրաց :

—Գահիրէէն ամսոյ 24էն յուղարկեալ հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ հաշտութեան դաշնադիր մի ստորագրուեր է 'ի մէջ Եգիպտոսի իշխանութեան և Հապէշտանի տէրութեան :

—Միւսնոյն ամսաթիւով 'ի Կ. Պօլսոյ հասեալ ուրիշ հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ 2000 Գառաւտաղցի զինուորք սաստիկ հարուած մի ընդուներ են Աքովայի բաժնին մէջ :

ԱՅՈՒ ՀԵՌԱՐԱՐԱՐԻՔ ԵՒՍ

Ի Կ. Պօլսոյ Մայիսի 25 ամսաթիւով կը ծանուցանեն թէ Գառաւտաղի գէմդործող կայսերական զօրաց ընդհանուր հրամանատար Սիւլէյման փաշան՝ յարձակելով 'ի վերայ Գառաւտաղոյ՝ որք հաստատեալ էին Օրլաթայի բարձունքը, յաղթեց նոյա և պարտաւորեց զնոսա հեռանալ նոյն գիւղքէն : Հետեւաբար օսմանեան զօրքն փրկեալ բերդին տիրեցին :

—ՊԱՍԻԲԷԹ թուրքերէն օրագիրն կըսէ թէ Արտահանը առնելու համար՝ Ռուսք ամբողջ մի վաշտ զօրք կորուսին և միւս զօրադուռքն ծանր վնասներ կրեցին : Կարսի բերդից դէմ եղած զանազան յարձակմունքն գրեթէ 4000 Ռուս զինուորաց կորուստը պատճառեցին :

Միւսնոյն օրագիրն կը յաւելու թէ Արտահանի պաշարման ժամանակը գնդապետ զօրավար Ալի փաշան և ուրիշ 4 գնդապետք վերաւորեցան, և մի քանի պաշտօնատարք սպանուեցան : Ըստ հրամանի Մուրթար փաշային, պատերազմական ատեն մի կազմուեր է 'ի Կարսի՝ Արտահանի նախկին բերդապալ՝ զօրաց ընթացքը քննելու :

—Կ. Պօլսոյ ԼՂՎԼՆԹ ՀԻՐԷԼՏ անգղիական լրագիրն՝ Կարնոյ իւր մասնաւոր թղթակցէն հետեւեալ հեռագրական լուրերն ընդունած է Յունիսի 1էն գրեալ ըստ նոր տուժարի, զորս քաղաքիս ԷՆՐԱՐՍԻԱԼԷՆ ևս կը հրատարակէ 'ի յիշեալ թերթէն քաղելով :

«Ռուսաց զօրաբանակին ալ թիւն կը յառաջանայ. որոյ յառաջապահ զօրագունքն երեւեցան Օրթի առջև, ուսկից օսմանեան զօրքն ետ քաշուեցան : Ահմէտ Մուրթար փաշային ընդհանուր զօրաբանակը՝ Զիլինէն 'ի Հօրէնտուղու փոխադրեցաւ : Մայիսի 17—29ին գիշերը պարզմի տեղի ունեցաւ Պէնքիլ—Ահմէտ գիւղին :

մօտ՝ Կարսի առջև, յորում՝ Մուսա փաշայի չէրքէզ զօրադուռքն պարտաւորեցան ետ քաշուիլ. և Ռուսք այրեցին զյիշեալ գիւղն» :

Դարձեալ Կարսինէն Յունիսի 3 թուականաւ (Ն. Տ.) կը հեռագրեն վերոյիշեալ թերթին :

«Ռուսաց զօրաբանակին կեդրոնը կը լրացնէ զպաշարման Կարսի, որոյ շրջականներն կը պարտին գիշերապահ զօրք նոյնին մինչև ցիտանալ Տաղ լեռները : Օսմանեան ընդհանուր զօրաբանակն Գէօրգիլէօյի կոչուած գիւղն գնաց. իսկ Ռուսաց ալ թիւին յառաջապահ զինուորքն Օլթին անցան և յառաջացան մինչև 'ի Քըզըլ—Բիլիսիէ : Հեռագրական հաղորդակցութիւնքն գաղարած են 'ի մէջ Կարսի և Կարնոյ» :

—Դանուբի վերայ օսմանեան ռուսերն ծուլաւոր ըրին երկու Ռուս նաւեր : Կայսերական զօրքն կը յառաջանան Գառաւտաղի մէջ, զոր 'ի մօտոյ պիտի յաջողին ամեն կողմէն պաշարել :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

Բամպակն կուղուի գիներն քիչ մը բարձրացան, մեքենայով մաքրուածը մինչև 360 վաճառեցաւ առ կենդինարն, և Զբորքը՝ 340 : Աֆիօնին գիներն հաստատուն են, քանի զնոյք անպակաս են վսեմ Ամերիկայի և 'ի շուկայի մերում գտնուած պատրաստ աֆիօնի հազիւ թէ 150 կողով կը հասնի :

Տորոնէն (քէօքպոյա) 160 քուրձ վաճառեցաւ յայսմ շաքարթու 90—100 զուրուշով կենդինարն : Փալամուտը հանգարա է, և միայն 1500 կենդինար հին հունձէն նախիւրէ կոչուած տեսակէն վաճառեցաւ 146ի կենդինարն :

Ոլթարի բուրդին գինն 320—325 զուրուշ է կենդինարն և այս գնովը վաճառեցաւ 400 կենդինար՝ Գառաւտաղի և Այսթընի ապրանք :

ՓԱՆՈՒՅՈՒՄ

ԾՈՂՈՒ ԲԱՂԱՆԻՔ

Քիբ վախի Քիտօնօբույօն կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան քե այս տարի եւս ծովու բաղանիք չինել տուած է (Ռուսթայի) երկաթուղոյն կայարանին մօտ կազին գործարանին պիմացը, ուր ջուրերն ամենայնուայէն : Քիբ վ. Քիտօնօբույօն կը խոստանայ կատարել մարքութիւն եւ բարեկարգութիւն պահել իւր բաղանեաց մէջ եւ յօժարամիտ ծառայութիւն եւ յարգանք մատուցանել իւր յաճախորդաց : Գորս կաղաքէ նախամեծար համարի զբաղանիս իւր քան գայս, մանաւանդ որ զինքն շատ աժան են :

Յարգոյ տօքթօր Բ. Բանկայօ բիշկին կը փոխալի մաց տալ քաղաքիս հասարակութեան՝ քե իւր ջրաբուժական հաստատութեան բացուելուն եւ գոցուելուն ժամերն ըստ երոպացոց, ճետեալ կերպիս որդեալ են՝ սկսեալ 'ի 4—16ին Սպրիլի 1877 :

Վաճառքանք՝ առաւօտեան ժամը 7են մինչեւ 10, եւ կեսօրէն ետեւ ժամը 6են մինչեւ 7 :

Վաճառ տիկնայց՝ առաւօտեան ժամը 10են մինչեւ 4 Կ. Ե. եւ ժամը 4են մինչեւ 6 զկնի կիսաւոր :

Զրաբուժական այս պատուական հաստատութեան առողջաբար արդիւնքն արդէն ժամօք են մեր քաղաքիցս շատերուն, որք գանազան հիւանդութեամբ համակեալ՝ յիշեալ ջրաբուժական հաստատութեան դարմանին դիմեցին, եւ նովա կատարելապէս առողջացան : Այս դարմանը՝ տօքթօր Բ. Բանկայօյին խնամօքն եւ վերաւսնաբերութեամբ կը տրուի, որ միշտ ներկայ կը գտնուի իւր ջրաբուժական հաստատութեան մէջ :

Զմիռնիա, 6—18 Սպրիլ 1877

Մեծապատիւ տէր,

Պատիւ ունիմք ծանուցանելու որ հաճուցեալ Զօրք եւ Յարութիւն Եղբօր մահուանէ 'ի վեր տպարանիս անմիջապէս յաջորդքն ըլլալով, այսուհետեւ նոյն վերաբերեալ ամեն գործառնութիւնք եւ հաղորդակցութիւնք պէտք է ուղղուի առմեզ :

Մնամք յարգանք, ամենախոնարհ ծառայք

ԵՂԲԱՐԲ ՏԷՏԷՆՆ

Խմբագիր—տէր լրագրոյ,

Գ. Կ. Գ. Պալատալէն :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆԱՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ